

CĂSĂTORIA

Timp de doi ani ne-am văzut foarte des. Eu am urmat cursurile pentru obținerea diplomei *Licence des lettres* la școala pentru studii post-universitare în cadrul Colegiului Sainte Marie și la Universitatea Sorbona din Paris unde studiam greaca, latina, psihologia și literatura franceză. Alexander a studiat teologia la Institutul Teologic Sfântul Serghie. Alexander abia împlinise douăzeci și unu de ani și eu aveam abia nouăsprezece ani. Eram studenți, fără slujbă, fără griji și puțin înfometaji. Era război.

Greu de crezut, dar într-o bună zi, viitoarea mea soacră, după ce a luat metrourul și autobuzul, a ajuns pe neașteptate acasă la părinții mei în Clamart! Nici Alexander, nici eu n-am știut nimic. Ea le-a cerut, oficial, mâna mea părinților mei, într-un mod memorabil, de modă

Un picnic în Franța, 1943

veche. Tatăl meu nu avea nevoie să fie convins că într-adevăr sosise timpul căsătoriei. Doi ani de curtare erau suficienți, orarele noastre de la școală începeau să fie date peste cap, trebuia reinstaurată normalitatea. Nu cunosc detaliile acestei întâlniri, știu doar că totul fusese decis pe loc, în deta-liu, chiar și data și locul nunții: Catedrala Sfântul Alexandru Nevsky etc. Eram cu Alexander când soacră

Călătoria mea cu părintele Alexander

mea se întorsese din misiunea ei, ușor îmbujorată, și ne-a anunțat că eram oficial logodiți. Alexander a trebuit să plece la Clamart imediat, să mă ceară de soție de la părinții mei. Bietul Alexander a fost înspăimântat de ceea ce îl aștepta acolo. Și avea motive să fie agitat! Dragul meu tată nu avea să-l lase să scape cu una cu două. Eu am fost nevoită să aștept în bucătărie mai bine de o oră până când tata i-a ținut o predică lui Alexander despre cât de binecuvântat era el că mă lua pe mine, cum trebuia să mă țină pe un pedestal și să-și amintească întotdeauna care era responsabilitatea bărbatului etc., etc. Alexander avea abia douăzeci și unu de ani!

Din acel moment până la nunta noastră care urma să aibă loc peste trei luni, tata împreună cu soacra mea au plănuit totul și s-au ocupat de toate pregătirile. Am făcut căsătoria civilă cu o săptămână înainte de cununia religioasă. În ajunul nunții, mama a vrut să-mi pun voalul de mireasă pentru prima oară. Eu nu am vrut, dar mama a insistat și, până în ziua de astăzi, îmi amintesc cum m-am privit în oglindă și, văzând reflexia tatei în spatele meu, am realizat cum stăteau lucrurile de fapt. Am început să plâng și mi-am speriat bieții părinți care nu și-au dat seama că eu abia atunci conștientizam ceea ce se întâmpla și că nu mai era cale de întoarcere!

Pe 31 ianuarie 1943, ne-am cununat în frumoasa Catedrală Sfântul Alexandru Nevsky din Paris. Corul a fost minunat și am avut parte de un număr imens de invitați: prieteni, rude, duci și prințese, toți bucurându-se de tinerețea noastră deplină și de speranțele noastre nețărmurite.

Nu pot să mă abțin să nu amintesc câteva dintre detaliile rochiei mele de mireasă. Una dintre mătușile mele, Prințesa Mary Troubetzkoy, era croitoreasă de lux și s-a oferit să-mi coase rochia ca dar de nuntă. Într-o zi,

se îmbracă cu o haină de blană veche și minunată (care năpârlise pe alocuri) și m-a dus la o *grande maison de couture* [Patou!] să mă uit la rochii de mireasă. În timp ce le încercam, rușinată de lenjeria mea simplă și ponosită, ea nota de zor măsurile și detaliile pentru croială. Răsplata muncii noastre fusese că, după o lună, aveam o rochie de mireasă haute couture autentică. Mai apoi, am folosit rochia pentru a-i face rochii primei mele copile, Anya, iar voalul l-am transformat în perdele pentru dormitorul nostru!

De vreme ce nu existau mașini disponibile, tata a reușit să închirieze o trăsură cu un cal care m-a dus de acasă din Clamart, până la catedrală pe rue Daru. Călătoria a durat aproape două ore, ziua aceea era închisă, foarte friguroasă, cu vânt și cu nori repezi care însoțeau coloana noastră lentă. Mi-i amintesc pe părinții mei binecuvântându-mă acasă cu icoana mea de nuntă: icoana Fecioarei Maria, și pe mama, aranjându-mi voalul cu o cunună de *fleures d'oranger* (flori de portocal) – flori tradiționale pentru o mireasă. Îmi amintesc sosirea noastră la biserică și urcarea lungă, lentă pe scările bisericii. La intrare ne întâmpina faimosul cor Afonsky. Trei preoți slujeau în veșminte imaculate, candelabrele străluceau, a fost cu adevărat o nuntă splendidă!

Mirele meu foarte tânăr era agitat și palid, îmbrăcat într-un costum de zi impecabil, ceva complet neobișnuit pentru el. Îmi plăcea la nebunie! El era copleșit! Totul fusese pregătit cu mare atenție de tata – lumânările, muzica, „Tatăl nostru” de Turchaninov, preferatul lui. Fiecare dintre noi a avut șase ajutoare care făceau cu rândul, ținându-ne coroanele deasupra capului. Și apoi am plecat spre petrecere în trăsura trasă de cai.

Am plecat într-o lună de miere de o săptămână într-un orașel, Bougival, chiar la ieșirea din Paris, unde

Călătoria mea cu părintele Alexander

am stat la un han de modă veche. Hanul avea o grădiniță unde un strat întreg de ghiociei înflorea în acea perioadă și, până azi, acestea sunt florile mele preferate. Iar acum urmează un alt detaliu al vieții din Paris în vreme de război: soacră-mea ne împachetase niște mâncare rămasă de la petrecerea de nuntă și încă îmi amintesc cât de încântată am fost că am găsit micile rulourilor de varză, sandvișurile cu brânză, éclerele și a fursecurile – ce lux în timpul ocupației! Am stat pe podea și am mâncat totul. A fost cel mai important moment al zilei. Ce lux!

Dar nu eram obișnuiți cu lenevirea. În vreme ce eu tiveam șervete pentru ceai, Alexander își citea cărțile pentru școală, o situație artificială și oarecum ciudată. Am ieșit la plimbare, dar fiind în suburbii, nu era nici plimbare în natură și nici în oraș. Gazda noastră ne servea mese plictisitoare dar cumsecade. Abia așteptam să ne întoarcem la Paris pentru a ne relua împreună viața din oraș.

La vremea nunții noastre, Alexander era student în anul trei într-un ciclu de cinci. Eu eram studentă la zi, pregătindu-mă pentru examenul de Literatură franceză. Trecusem cu bine de examenele la latină și greacă.

Căsătoria, plecarea în luna de miere, mutarea într-un apartament nou la socrii mei, nu m-au ajutat la studii. Îmi amintesc că mersesem la Sorbona pentru ultimul meu examen, slab pregătită, destul de indiferentă și având grețuri mari, fiindcă eram deja însărcinată! (Îmi amintesc cum am intrat în panică când după o lună de la căsătorie nu eram încă însărcinată. M-am plâns lui Alexander: „Vom rămâne fără copii!!” Așa erau vremurile acelea!)

Căsătoria noastră, 31 ianuarie 1943

VIAȚA DE FAMILIE

Alexander se implica mai mult ca niciodată în studiile lui. Purta multe discuții cu profesorii, mai ales cu părintele Nicolai Afanasiev care îl inițiasse în studiul teologiei liturgice. Era bun prieten și cu părintele Cyprian Kern, duhovnicul nostru, parohul de la Clamart. Zilnic, savurau împreună de o ceașcă de cafea turcească în timpul pauzelor de la Institut. Alexander se acomodă repede cu viața de familie. Nu mai era nevoie de fuga în Clamart la fiecare sfârșit de săptămână, nu mai era nevoie să mai găsească timp pentru întâlniri în timpul săptămânii. Nu mai trebuia să ne despărțim. Alexander trăia într-o armonie desăvârșită și se putea concentra serios asupra studiilor.

Am locuit chiar deasupra socrilor mei, într-un apartament de la etajul al șaptelea, într-un bloc fără lift. Era un apartament minuscul cu lucarne care se iveau din acoperiș. La întoarcerea din luna de miere, am descoperit în prima noapte că patul ne era plin de ploșnițe – lucru care nu era ieșit din comun în acele clădiri vechi. Așa încât, în ziua următoare apartamentul nostru a fost deratizat și a trebuit să dormim pe podeaua dormitorului – camerei de zi – sufrageriei – din apartamentul socrilor mei, cu ei în aceeași cameră, la mai puțin de doi metri! M-am simțit descumpănită. Eram rușinată, stânjenită, dezamăgită și doream cu disperare să mă întorc acasă la tata. Alexander nu lua în seamă disperarea mea. El era în casa unde trăise aproape toată viața și nu considera nimic deplasat.

După câteva zile, adică la două săptămâni de la nunta noastră, ne-am reîntors în micul nostru apartament tihnit, având dureri mari de cap din pricina mirosului de deratizant căruia îi lua o eternitate să dispară. Când să mergem în pat, am observat că icoana Fecioarei Maria

din colțul camerei trebuia îndreptată. Spre oroarea noastră, pe spatele icoanei se târa o ploșniță uriașă și sănătoasă care după toate aparențele supraviețuise deratizării. Imaginați-vă disperarea noastră (a mea, cu precădere)! Alexander se duse calm în pat și declară: „Vei vedea mâine că acesta a fost ultimul supraviețuitor!”... Și așa a și fost!

Nu aveam bani, deloc! Socrii mei ne hrăneau, mâncare nu se prea găsea la magazine, cupoanele erau prețioase. Soacra mea, Anna, era un geniu în a găsi în mod misterios ceva mâncare în plus pe la ușa din spate a măcelarului, a brutarului etc. Îmi amintesc bine o zi în care a adus o inimă de vită foarte grea, care avea un miros puternic și era plină de sânge, și încercă să ne convingă de prospețimea ei și de valoarea nutrițională. Până în ziua de astăzi, mi se face rău numai amintindu-mi de forma ei reală – chiar arăta ca o inimă uriașă, sângerândă și foarte neapetisantă. Inima de vită și începutul sarcinii nu se împacă prea bine.

Socrii mei ne dădură câțiva bani de buzunar pe care i-am cheltuit în grabă pe filme și altele de acest fel. Eram însărcinată, Alexander dădea meditații pentru niște bani în plus și eram incredibil de lipsiți de griji! Îmi amintesc atât de bine cum am mers prima oară la un doctor care îmi confirmă cu bucurie vestea. Era după-amiaza târziu, în Joia Mare. În timpul Deniei celor Douăsprezece Evanghelii, am ajuns în timp ce se citea prima Evanghelie. Alexander ținea o lumânare pentru preot. Am prins privirea lui Alexander, fericită, i-am făcut un semn și am mișcat buzele: „Sunt însărcinată!”

Alexander studia intens și cu multă bucurie. Promise asigurări de la mentorul său, profesorul Anton Kartashov, că va fi chemat să predea la Institut.

Îmi amintesc plimbările nesfârșite înspre și de la Sorbona. (Oricine a locuit în Paris, cunoaște distanța dintre

Monmartre, unde locuiam noi, și Sorbona.) Uneori ne plimbam până la casa părinților mei în Clamart. Transportul era scump și aproape inexistent în timpul anilor de război.

Îmi amintesc cum am mers în pivnița casei noastre – adăpostul local, oficial, din timpul raidurilor aeriene asupra Parisului – după ce am auzit chemarea sirenei plină de jale, repetată, oarecum înspăimântătoare care anunța raidurile. Tremurând, adormită și aproape de Alexander al meu, în timpul unei alarme destul de lungi în care zidurile se cutremurau cu adevărat, îmi repetam fără încetare: „Pe tine Te laudăm, pe Tine Te binecuvântăm, Ție Îți mulțumim, Doamne...” Întuneric beznă, o pivniță umedă... După nașterea Anyei, fiica noastră, când aveau loc raiduri o luam cu noi, bineînțeles, dar atunci întreaga mea atenție era concentrată asupra ei, să-i zâmbesc și să o îmbrățișez astfel încât ea să nu simtă frica noastră.

Îmi amintesc cum deschideam fereastra și cât de mult îmi plăcea priveliștea deasupra acoperișurilor caselor vechi din Paris. Apartamentul nostru se afla într-o clădire foarte veche, destul de dărăpănată, absolut minuscul, bucătăria avea un metru pătrat, baia... trebuia să ținem ușa deschisă ca să putem sta jos! Fără apă caldă, fără căldură.

Între timp, studiile mele erau destul de solicitante, se apropiau examenele, grețurile erau tot mai intense, în vreme ce Alexander făcea noi descoperiri în fiecare zi. I se deschidea o lume nouă, profesorii erau incredibil de competenți. Erau inspirați, bucurându-se de prezența unei minți tinere, avide de cunoaștere, debordând de idei noi, profund fericită și explodând de energie. Ne petreceam sfârșitul de săptămână în casa părinților mei din Clamart și la biserica de acolo, apoi ne întorceam în micul nostru apartament din Paris până când îmi sosi sorocul.

Îmi amintesc cum atârnasem ghirlande pe burta mea mare când decoram bradul – în timpul Crăciunului pe stil

vechi de pe 7 ianuarie – iar Anya noastră s-a născut acasă pe 10 ianuarie 1944. Am avut o moașă, un cufăr mare de produse medicale, dar niciun spital nu se afla prin apropiere și, oricum, nici vreun mijloc de transport în cazul în care am fi avut nevoie de unul. Anyei îi trebuiră două-zeci și șase de ore ca să vină pe lume, dar a venit într-un final la 0:30 dimineața. Bineînțeles, nu exista niciun fel de anestezic și până în ziua de astăzi mi se pare o nebunie că nu am avut un medic de față.

Pe când încă eram însărcinată, îmi amintesc că am călătorit undeva cu trenul. O mare parte din scaune erau rezervate pentru cetățenii germani, celelalte scaune erau pline de pasageri. Eram aproape la capătul puterilor și mă așezasem pe un scaun rezervat germanilor. Un ofițer german în uniformă – încă mi-l amintesc, înalt și chipeș – se apropie de mine și spuse într-o franceză impecabilă: „Madame, acest scaun este rezervat.” Îmi amintesc bucuria pe care am simțit-o când m-am ridicat și, cu mândrie, i-am arătat burta mea uriașă. A fost răvășit, s-a rugat de mine să mă așez, dar nu am vrut să-i fac pe plac și am răspuns mândră în germană (studiasem limba timp de cinci ani la școală și încă îmi aminteam ceva din copilărie): „*Bitte sehr*, simțiți-vă bine pe scaunul dumneavoastră!” Imaginați-vă bucuria, râsetele și zâmbetele pline de simpatie ale celorlalți pasageri!

Încă o călătorie cu trenul în timp de război: ne apropiam de gara noastră și toți pasagerii coborâseră mai devreme. Am descoperit că stăteam lângă un pachet destul de mare, învelit în ziare. M-am uitat pe furiș înăuntru și am văzut că era un kilogram-un kilogram și jumătate de unt proaspăt. Era ca și când am fi găsit aur! Ezitarăm puțin timp înainte de a-l folosi acasă. Până atunci nu văzusem sau nu gustasem unt de multă vreme. Probabil că un pasager îl aduse de la țară, dar se sperie când văzu un

soldat german sau vreun ofițer de poliție pe tren. Contrabanda pe piața neagră era o cale sigură spre închisoare. Când mă gândesc îndărăt la acea zi, mă mir și sunt șocată de comportamentul meu nesăbuit. Dar îmi amintesc și azi cât de delicios a fost acel unt.

După cum am spus mai devreme, Anya s-a născut acasă și a adus imediat bucurie ambelor perechi de bunici. Stăteam bucuroasă în pat și o lăsam pe mama să mă ajute cu alăptatul, schimbatul, legănatul copilei și cu răspunsurile la nenumăratele întrebări mărunte care se iveau o dată cu nașterea unui nou copil. Îi e foame? A eructat? Ar trebui să o trezesc? Tânărul meu soț era un tată mândru și iubitor, indiferent în fața vreunei dificultăți, pur și simplu se bucura de fetița noastră nou-născută. Ea era – încă cred asta – cel mai frumos copil de pe lume! Și am văzut atât de mulți!

După câteva luni în care am îngrijit-o pe Anya, am descoperit că eram din nou însărcinată. Nu mai era loc, cătuși de puțin, pentru încă un copil în apartamentul nostru din Paris. Ne-am mutat într-un sătuc din afara Parisului, l'Etang la Ville, unde am închiriat o izbă²: era o baracă din lemn cu toaleta afară, cu un robinet pentru apă rece și o sobă primitivă care funcționa cu lemne și afuma întotdeauna! Vara era frumoasă, toamna colorată, dar iarna era greu! Ne era foarte frig, eram înfometăți, iar un al doilea copil era pe drum. Fiul meu Serge s-a născut pe 12 aprilie 1945 acasă la părinții mei. I-au trebuit, cu totul, două ore pentru a veni pe lume.

Nu sunt părtinitoare. Îmi ador deopotrivă fiicele, și pe cea mai mică și pe cea mai mare, ele mi-au dăruit și îmi dăruiesc dragoste, atenție și sunt foarte apropiate de mine. Dar un fiu este pur și simplu diferit. Am văzut întotdeauna în el, cum să spun, în perspectivă. S-a născut, a crescut, s-a schimbat, a evoluat – iar eu eram un privitor

din afară, întotdeauna mândră, întotdeauna recunoscătoare pentru ceea ce era. Alexander a fost extrem de mândru: „Am un fiu.” Iar când unul dintre prietenii lui a sunat să-l felicite și l-a întrebat: „Și cum merg lucrurile?”, Alexander i-a răspuns: „Mult mai bine, într-un final am adormit și mă simt refăcut!” „Sasha, amărâtule, te întreb de soția ta! Așadar tu ai dormit și te simți refăcut! Foarte bine ai făcut!” Răspunsul dat de Alexander prietenului lui a ajuns imediat o legendă în familie! Andrei, fratele geamăn al lui Alexander, a devenit nașul lui Serge și până în ziua de astăzi are grijă de el și îl iubește ca și când ar fi copilul lui.

Între timp, mi-am terminat studiile, am dat niște meditații (greacă și latină) la Paris, dar copiii aveau nevoie de mine și eram cu adevărat legată de casă.

Apoi, într-o dimineață, ca într-o poveste, am văzut la geamul nostru o bătrână, cu părul alb, adunat la spate într-un coc strâns, îmbrăcată în negru din cap până-n picioare, oarecum mioapă și care mergea cu un baston. Ieșise afară dintr-un coteț de păsări abandonat care era chiar peste drum de cabana noastră din bârne. I-am strigat: „Cine sunteți? Ce faceți în acest coteț?” Iar ea ne-a răspuns în rusă. Am aflat că era o refugiată care venise din Iugoslavia cu nora ei și a stat într-un lagăr, scăpând de invazia comunistă a Iugoslaviei. Pierduse legătura cu cei doi fii ai ei și nu avea decât hainele de pe ea. Nora ei o ura pentru că trebuise să o ducă cu ea în Franța unde își găsisse propria familie. Fără să ezităm vreo secundă, ne-am oferit să o primim la noi. Cumva, ne-a fost imediat limpede că o astfel de întâlnire era o minune – noi aveam nevoie de ea, iar ea avea nevoie de noi! I-am spus că vom încerca chiar să-i plătim un salariu. Și chiar i-am plătit în prima lună, am împrumutat bani în cea de-a doua, iar pe urmă nu s-a mai pus problema banilor.

Alexandra Nikolaevna Staretzkaya a devenit foarte repede un membru al familiei noastre. Aveam deplină încredere în ea în ceea ce-i privea pe copii, dându-mi posibilitatea să merg la piață și să dau câteva meditații. Îi ducea pe copii în Forêt de Marly, pădurea din apropierea casei, adunând vreascuri pentru soba noastră capricioasă și spunându-le copiilor povești minunate într-o rusă cultă. Îl adora pe Serge (pierduse doi fii în timpul războiului) care îi va spune mai târziu: „Vava” – așa o numeau copiii – „când vei muri, voi sta lângă mormântul tău și te voi striga pentru multă, multă, multă, multă vreme.”

Alexander avea deseori nevoie de cineva ca să-i ofere o părere pentru vreun articol pe care tocmai îl scrisese sau pentru un capitol din vreo carte. O ruga pe Vava să asculte, eu nu aveam niciodată timp! Vava își închidea ochii și era foarte tăcută. După ce Alexander termina, ea spunea întotdeauna: „Frumos scris, ca de obicei, minunată alcătuire...”

Viața mergea înainte în mica noastră izbă. Într-o zi, am descoperit că se terminase provizia de cărbune pe care o foloseam în soba primitivă cu țevi ieșind prin ferestre, asemeni cu ale țiganilor. Alexander a luat un geamantan vechi, s-a urcat în trenul care mergea la Paris și s-a întors cu geamantanul plin de cărbuni pe care îi împrumutase de la un prieten. Închizătoarea se rupse și a trebuit să care geamantanul în brațe ca pe un copil. A ajuns acoperit de praf de cărbune, dar nouă ne-a fost cald, o vreme.

În noiembrie 1945, Alexander a făcut o cerere să fie hirotonit diacon, apoi la trei săptămâni mai târziu, preot. Aceste hirotonii au fost atât de naturale, normale, așteptate, o parte atât de logică din cursul vieții noastre, încât nimic nu se schimbă de fapt. Într-un fel, Alexander fusese întotdeauna preot. Băiețelul nostru țipa întotdeauna

și se lupta când era adus în fața preotului pentru Împărtășanie. În timpul Liturghiei tatălui lui, l-am ridicat și i-am arătat cine ținea potirul. Cu un zâmbet strălucitor din care lipseau niște dințișori, deschise gura mare. Alexander a fost trimis să fie ajutorul părintelui Cyprian Kern în Clamart, parohia părinților mei. Dar de Paștile aceluiași an, a fost trimis departe, în nord, pentru a sluji în Vinerea Mare, Sâmbăta Mare și de Paști, într-un orașel unde exista biserică, dar nu și preot.

Pentru a suplimenta salariul destul de mic de la Institut, Alexander a predat cursuri de traducere la o școală de afaceri, Hautes Etudes Commerciales în Paris. Aveam nevoie de bani, dar de ce îl angajaseră tocmai pe el? O mică minune bazată pe un test de limbă promovat în grabă, a fost, se pare, suficient ca să primească postul de profesor. Într-o zi, primiram un telefon. Bineînțeles că nu aveam telefon, dar vecinii noștri, Monsieur și Madame Brun aveau și sunau dintr-un clopoțel de fiecare dată când era câte un telefon urgent pentru noi. Eram amândoi invitați ca să traducem la un simpozion internațional condus de La Pasionaria, secretarul general al Partidului Comunist Spaniol și o femeie foarte cunoscută. Conferința se desfășura la Paris, fiind organizată de Liga Națiunilor. Misiunea noastră era să traducem atât oral, cât și în scris, toate discursurile din rusă. Alexander interpreta din rusă în franceză și eu traduceam pe îndelete câteva discursuri scrise. Am primit amândoi niște salarii incredibil de mari care erau echivalentul salariului pe trei luni de la Institutul Sfântul Serghie, deși eram plătiți pe oră! Și eram hrăniți foarte bine. Pentru noi, acasă, carnea era un lux! Acel simpozion a durat o săptămână întreagă ceea ce a fost cu adevărat un miracol, o pauză, o sărbătoare. Atâția prieteni de-ai noștri, tineri ruși parizieni, au fost recrutați pentru cunoștințele lor de rusă și abilitatea de a traduce. Ne-am

Hirotonia, 1945

simțit atât de bine! Unul dintre traducători era Prințul George Vassiltchikov, suferea de o bâlbâială puternică, dar, ajungând să fie interviuat, a spus: „Ș-ș-ș-știu că poate-te-te vă mirați, dar știu cum să-mi c-c-c-controlez bâlbâiala.” Într-adevăr, a devenit un foarte cunoscut traducător al Ligii Națiunilor în Geneva, Elveția.

Privind înapoi la acei ani în care aveam copii mici, trăiam fără căldură sau apă caldă, rămâneam fără bani din data de cincisprezece până la sfârșitul fiecărei luni, îmi dau seama cât de fericiți am fost... pe lângă că eram foarte, foarte tineri, mai eram și foarte, foarte lipsiți de griji – încă cred că faptul de a avea un stare materială atât de precară aduce cu sine o stare ființială cu adevărat existențialistă. „Fiecare zi la vremea ei!” Fiecare mică binecuvântare la vremea ei – un kilogram de zahăr pe care ni-l dădea un prieten, câteva cupoane pentru niște făină în plus, lucruri mărunte, dar mai ales susținerea permanentă și neîndoielnică a familiilor noastre. De exemplu, când ni s-a oferit slujba pentru Liga Națiunilor, pe Vava

și pe copiii i-am dus fără ezitare la părinții mei, fără să punem vreo clipă la îndoială sprijinul lor. Nu aveam nevoie de sfaturi sau indicații.

Toți eram atât de fericiți! Acest lucru mi-l amintesc probabil cel mai bine – că eram fericiți și liberi!

Alexander își dezvoltă programul de predare la Institut, se pregătea pentru doctorat și participa la multe simpozioane și întâlniri. Era considerat un excelent tânăr vorbitor. Nu ne gândeam la viitor la vremea aceea, trăiam viața din plin și ne bucuram de aventurile zilnice care erau adevărate daruri.

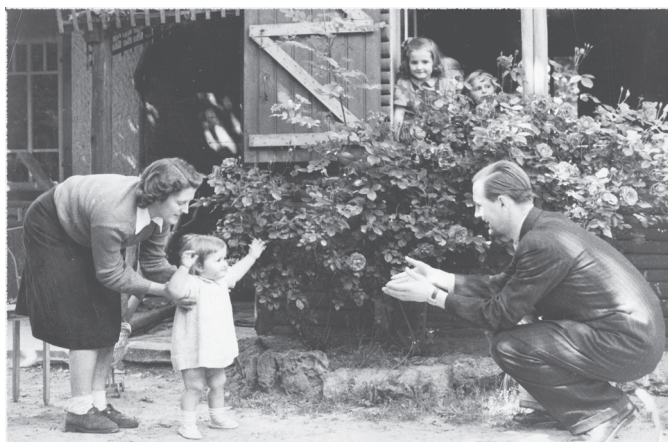
Cel de-al treilea copil al nostru s-a născut pe 18 februarie 1948, din nou acasă la părinții mei, din nou cu un cufăr plin de produse medicale și numai cu o moașă care a venit, și-a luat o pernă, a adormit profund și a sforăit în pace, după ce m-a asigurat că va mai dura mult. Masha s-a născut întoarsă, cu fața în sus, și a fost un copil perfect, foarte mare, foarte gras. Anya avea patru ani, Serge aproape trei, iar acum mai exista în familie încă o ființă liniștită, blândă, plăcută, un copil pe care toată lumea l-a adorat. Îmi amintesc că mergeam cu trenul, ținând-o pe Masha în poală. Încă îmi amintesc că purta o rochiță albă și stătea foarte dreaptă, cu picioarele goale perfect întinse. O doamnă care se afla vizavi de noi mi-a spus pe un ton foarte serios, ceea ce făcu ca spusele ei să pară o profeție: „Acest copil vă va aduce întotdeauna numai bucurie.” Și a avut dreptate.

Mai târziu în același an, Serge a suferit de o formă destul de gravă de pneumonie și niște prieteni mi-au oferit un apartament în Cannes, pe Riviera franceză. Astfel, am plecat eu, Serge, în vârstă de trei ani, și Anya, de patru ani, într-un tren aglomerat de la Paris la Cannes unde ne-am tolănit în lumina soarelui din diminețile de primăvară. Alexander și bebelușa Masha, care avea zece luni,

Călătoria mea cu părintele Alexander

bineînțeles, împreună cu Vava, se stabiliră în apartamentul destul de mic al părinților mei pentru o lună întreagă.

Alexander a început să predea Istoria Bisericii la Institut și, la finalul discursului său introductiv, mentorul său, faimosul profesor Kartashov le-a spus celor prezenți: „Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne, că văzură ochii mei...” Și, cu lacrimi în ochi, l-a felicitat pe Alexander al meu și i-a prezis un mare viitor în teologie.

Primii pași ai Mashei în Franța, 1949

În fiecare an, mai întâi cu un copil, apoi cu doi, apoi cu trei, am reușit să ne petrecem verile la țară. Am fost crescută cu convingerea fermă că petrecerea a două până la trei luni la țară, în fiecare an, erau o necesitate în viață. Așadar, cu sau fără bani, cu ajutorul prietenilor, cu prețuri mici de călătorie cu trenul pentru familia, am mers la plajă, în sătucuri, unde mâncam *crêpes bretonnes* subțiri cu unt topit și gustam cidru delicios. Îmi amintesc bine o astfel de vară la Perros-Guirec, Bretania, unde, la sosire, am descoperit că fântâna secase înainte de sosirea noastră.

Pentru a lua apă, am fost nevoiți să mergem în fiecare zi, cu găleți, pe jos, mai bine de un kilometru și jumătate până la cea mai apropiată fermă. Într-una dintre zile, lăsându-i pe copiii cu Vava, Alexander și cu mine am plecat într-o drumeție lungă în ținutul dolmenelor, admirând cimitirele preistorice și altele. Ne-am oprit la un bistro micuț și, fiind însetați, am cerut un pahar de cidru (nu exista Coca Cola în vremea aceea!) gândind că va fi un suc de mere răcoritor. După ce l-am băut, am constatat că nu ne mai puteam ridica din scaune. Picioarele noastre erau ca de plumb și eram la 10 kilometri de casă. Băutura conținea, de fapt, foarte mult alcool, bine mascat de gustul sucului de măr!

În timpul aceleiași veri, în Bretania, cei trei copii ai mei au contractat unul după altul, forme grave de pojar. Ca efect secundar, Anya aproape că își pierduse auzul (temporar, mulțumim lui Dumnezeu!), Serge a făcut o reacție adversă la sulfamidă și țipa din pricina durerii și a mâncărimii insuportabile. Masha, după cum îi era obiceiul, a făcut febră de peste patruzeci de grade și a trebuit să-i facem băi cu apă rece (de la o fântână care se afla la peste un kilometru și jumătate!). Alexander plecase într-un turneu de patru săptămâni pentru a ține prelegeri în Elveția. Fără telefon. Doctorul din Bretania era un medic militar pensionat care abia vorbea în franceză. [A fi breton este destul de diferit de a fi francez.] A continuat să-mi spună despre cazuri complicate de pojar. Dar toate s-au terminat cu bine. O aveam pe Vava și, oarecum, o încredere de netăgăduit în viață.

Încrederea în viață mi-a fost serios zdruncinată când Masha, pe atunci de unsprezece luni, s-a îmbolnăvit de episoade repetate de febră. A venit un doctor și m-a prevenit despre posibilele convulsii pe care le va provoca febra mare. Mama era cu mine. Când am văzut-o pe Masha noastră cu convulsii, am umplut cada cu apă rece, am pus-o

Înăuntru, iar ea s-a simțit dintr-o dată fără vlagă, și s-a făcut gri. Oare mai trăia? Îmi amintesc că repetam iar și iar: „Domnul a dat, Domnul a luat. Facă-se voia Ta.” Și dintr-o dată, o mișcare! Era în viață! Un doctor i-a prescris penicilină care trebuia administrată o dată la cinci ore. Unul dintre prietenii noștri, Peter Struve, un medic tânăr, a venit imediat și nu numai că i-a administrat injecțiile, dar a rămas de veghe la căpătâiul Mashei următoarele patruzeci și opt de ore astfel încât noi să putem dormi puțin. Această dăruire de sine, această demonstrație de solidaritate erau ceva tipic printre emigranții săraci. Nu voi uita niciodată, niciodată în viața mea, dimineața în care Masha s-a trezit, s-a prins de marginea pătuțului ei și s-a ridicat, zâmbind. (Peter, tânărul medic, a murit într-un accident de mașină după câțiva ani de la acea întâmplare, iar eu îl voi pomeni întotdeauna în rugăciunile mele.)

Începând cu luna noastră de miere din Bougival, în apropierea Parisului, apoi în timpul în care locuiam la Paris sau în Clamart, la părinții mei, ori pe timpul vacanțelor din Normandia sau Bretania, atât eu, cât și Alexander, făceam plimbări nesfârșite. Mai apoi în S.U.A. și în Canada n-a existat vreo zi în care să nu ne plimbăm. Plimbările noastre nu erau niciodată un simplu exercițiu fizic, ci descoperiri. Le dăduserăm și nume, nume ca din basm: Chemin des Ruines sau Versailles. De ce? Datorită felului în care pomii făceau ca drumul să arate asemănător parcului ce împrejmuia palatul Versailles. Fiecare plimbare avea ceva deosebit și drag nouă. Prin „Versailles” era o cireadă de vaci conduse de un taur mare care se uita la noi amenințător. Alte plimbări se concentrau asupra culesului ciupercilor și ocazional erau răsplătite cu coșuri de chanterelle sau bolet (îndrăgitele *belyie gribi* de toți rușii) și alte comori comestibile precum zmeura și căpșunele sălbatice. De când ne-am cunoscut, pe când

eram tineri de șaptesprezece și nouăsprezece ani, apropierea, dragostea și respectul față de natură au crescut și s-au dezvoltat în amândoi deopotrivă. Am fost educată să iubesc viața la țară, dar Alexander era mai mult un băiat de oraș, un intelectual, care avea întotdeauna o carte la îndemână.

MINISTÈRE DU TRAVAIL ET DE LA SÉCURITÉ SOCIALE	
ASSURANCES SOCIALES	
CARTE D'IMMATRICULATION	
Service régional de 1 ^{re} immatriculation	PARIS
NOMÉRO MATRICULE DE L'ASSURÉ : 21 75 105508 9	
Nom : SCHMEMANN	
Prénoms usuels : ALEXANDRE	
Date de naissance : 21 SEPTEMBRE 1921	
Lieu de naissance : REVAL	
Nationalité : REEUG. RUSSE	
A. 024521-45. (23379)	
L'assuré a été immatriculé dans l'assurance (s) : } obligatoire (non agricole. agricole. facultative agricole. spéciale.)	
à la date du 20 MAI 1946	
avec effet du 4 JANV. 1946	
Le Directeur du Service régional des Assurances sociales. Louis Lévy	
(1) Rayer les indications inutiles. PARIS-SO-LAZARE 1950	

Certificatul de asigurări sociale, Paris, 1946

Plimbările noastre, care au început din dorința de a fi împreună, au devenit o parte importantă din viața noastră. Culorile schimbătoare ale toamnei, prima zăpadă a iernii, mirosurile care însoțeau făgăduința primăverii, sunetul incredibil și neîncetat al valurilor spumegânde ale oceanului, o simplă potecă de sat unde puteam intui viața de familie printre ferestrele împodobite cu perdele, un fermier care trecea, ducând-se agale către casă după truda zilei, degustarea laptelui proaspăt de vacă... toate acestea au devenit o parte din noi, o parte a dezvoltării noastre împreună, o parte integrantă din esența vieții noastre laolaltă – fără să o mărturisim vreodată, fără să o gândim vreodată, pur și simplu trăind-o. O simplă rază de soare

care străpungea liniștea paraclisului nostru îl făcea pe Alexander nespus de fericit și își petrecea timpul descriindu-i frumusețea. Fără doar și poate, nu eram deloc orbi în fața frumuseții create de om pe care o puteam vedea în orașe precum Veneția, Roma sau Paris. Toate au fost niște comori pe care le-am iubit. Am lăsat copiilor noștri moștenire dragostea și respectul pentru natură, iar pentru ei este un fel de a fi și o parte din felul în care văd lucrurile. Chiar și să vorbesc despre acestea mi se pare ciudat deoarece, pentru noi, ele sunt foarte naturale!

Timpul trecea și petreceam încă o vară în Granville, Normandia. Într-o bună zi, de la fereastra cabanei noastre, am văzut-o pe micuța Anya, străduindu-se să țină bine gălețușa ei plină de nisip, în timp ce doi bătauși mai mari încercau să i-o smulgă din mâini. Înainte de a avea șansa să reacționăm, l-am văzut pe Serge, pe atunci în vârstă de patru ani, ieșind din casă, strigând din toți rărunchii singurul cuvânt pe care îl știa în franceză: „*NON!*” Arăta atât de înspăimântător și de periculos încât atacatorii fugiră, iar Anya a fost salvată de fratele ei mai mic. Cu o altă ocazie, probabil după un an sau doi, Serge se juca cu un prieten, când dintr-o dată nici tu Serge, nici tu prieten. Alexander și cu mine am mers și am căutat peste tot, am strigat, eram disperați. După multe ore băieții au reapărut. „Unde ați fost?” „În pădure și ne-am rătăcit.” „Știi că nu trebuia să fi mers fără să-ți fi cerut voie.” „Dar Nicky mi-a spus să merg!” Să refuzi un prieten era de neconceput. Și până în ziua de astăzi, la cincizeci de ani după întâmplarea aceea, soția lui Serge, Mania, încă se plânge de neputința lui de a spune nu.

Tocmai această neputință a fost destinul lui Alexander (și al meu). De-a lungul vieții, Alexander a fost foarte căutat de prieteni, studenți, colegi, chiar și de străinii care aveau nevoie de cineva să-i asculte „numai o

Ziua plecării în America

Clamart. Ajungeam la apartamentul lor micuț împreună cu Vava, copiii și o mulțime de bagaje. Pentru mine, era ca în rai. Părinții mei se ocupau de îngrijirea copiilor, mâncărurile apăreau pe masă fără ca eu să mă îngrijorez despre cum și cât de mult. Eram înconjurați de dragoste, căldură și libertate. Părinții mei îi adorau pe copii și ne iubeau și pe noi. Mama putea să-și petreacă ore întregi discutând despre credință, biserică, filosofie și sensul vieții cu Alexander, care, la vârsta de douăzeci și cinci - douăzeci și șase de ani, era un ascultător înțelept și niciodată nu trecea cu vederea reflecțiile mamei sau ale oricui altcuiva. Îmi amintesc de întrebarea mamei, pe când aveam șapte ani: „Ascultă, te gândești vreodată la sensul vieții sau ești doar prea simplă?” Nici în ziua de azi nu uit cum am stat sub tufa de liliac, gândind-mă la sensul vieții, și

secundă”. El se plângea foarte rar, lua totul așa cum era, dar în jurnalele lui se poate vedea cum acestea îl secau de puteri și cum îi goleau viața de timp, nerămânându-i deloc pentru sine. Odată, l-am întrebat: „Și cine este aproapele meu?” „E atât de simplu,” a răspuns el, „e cel care se află în fața ochilor tăi chiar acum, în acest minut.”

Aproape întotdeauna petreceam sfârșitul de săptămână în casa părinților mei din

cum am plâns amarnic pentru că nu aveam nici cea mai vagă idee!)

Pentru tata cuvântul îndoială nu exista. El iubea viața, natura, își iubea (chiar își adora) soția, familia și biserica. Putea sta ore în șir lângă o fereastră unde plantase niște bignonia și rochița-rândunicii. Se bucura să privească petalele acelei flori delicate desfăcându-se încet și arătându-și adevărata slavă lumii, pentru câteva ore prețioase. Și-a petrecut viața într-o stare de bucurie binecuvântată, fără să țină seama de greutatea incredibile și de o dificultate tot mai mare în a respira. El era liber într-un mod extraordinar, absolut.

Ce s-ar mai putea adăuga acelor ani minunați petrecuți în Franța înaintea plecării în America? Acei ani au fost ca o introducere pentru viața noastră din noua lume unde Alexander avea să-și manifeste vocația și misiunea de a-L sluji pe Dumnezeu în America.

MUTAREA ÎN AMERICA

Institutul Sfântul Serghie era condus de un grup de profesori care făceau ca lucrurile să funcționeze fără prea mari eforturi de a atrage tinerii și fără să accepte prezența cuiva nou care, Doamne ferește, ar putea aduce schimbare, sau idei noi, sau ar putea schimba modul în care funcționa Institutul. Nu încurajau vreun contact cu studenții sau cu lumea din jur. Majoritatea nu recunoșteau nimic valoros, cu excepția a ceea ce fusese în Rusia înainte și ceea ce ar trebui să fie astăzi și pentru totdeauna. Membrilor tineri din corpul profesoral nu le era îngăduit să participe la niciun consiliu, acesta fiind rezervat doar celor ce erau „nucleul cetății universitare”.